

Myśliński, Jerzy

"Życie kulturalno-literackie Płocka w 2. połowie XIX w.", Barbara Konarska-Pabiniak, Płock 1994 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 10, 225-226

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Myśliński

Barbara Konarska-Pabiniak:
Życie kulturalno-literackie Płocka
w 2. połowie XIX w., Płock 1994

Sumptem Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Płocku ukazała się monografia Barbary Konarskiej-Pabiniak; stanowiła ona podstawę przewodów doktorskiego autorki, prowadzonego pod kierunkiem prof. Stanisława Frybesa na Uniwersytecie Warszawskim. Autorka rozprawy znana jest z licznych publikacji poświęconych zarówno temu tematowi, jak i innym z zakresu kultury Mazowsza; znana jest także jako dziennikarka miejscowej prasy, nie wspominając już o jej właściwej profesji pedagogicznej.

Warto przypomnieć, że autorka omawianej książki ogłosiła drukiem liczne prace i przyczynki odnoszące się do życia teatralnego Płocka, płockiej prasy, księgarstwa, oświaty, życia muzycznego, biografistyki, życia literackiego itp. Jest zatem omawiana książka wynikiem długich kwerend z jednej strony, z drugiej zaś powstała jako rezultat zweryfikowanych już naukowo uogólnień odnoszących się do poszczególnych dziedzin życia kulturalnego Płocka. Recenzent zna także jej inne publikacje naukowe, najzupełniej nie związane z tym tematem, co świadczy o dużym doświadczeniu autorki.

Z wykształcenia polonistka, dała jednak czytelnikom produkt daleko wykraczający poza standardową monografię poświęconą lokalnemu życiu literackiemu. Ujęła szeroko problematykę kultury istotnego lokalnego ośrodka miejskiego na Mazowszu w dobie popowstaniowej. Wszakże cezura końcowa pracy nie wydaje się dobrze uzasadniona. Określa ją autorka na koniec XIX wieku (około 1900 roku), choć niekiedy wybiega poza tę datę. Rozumiem powody, które skłoniły ją do przyjęcia takiej cezury; kierowała się ona wyłącznie potraktowaną dość formalnie periodyzacją historyczno-literacką. Wydaje się jednak, że właściwą cezurą końcową rozważań byłby bezsprzecznie rewolucyjny 1905 r., zmieniający zasadniczo warunki narodowej egzystencji Polaków i ich politycznej oraz kulturalnej aktywności, którą ułatwiały liberalne przemiany w sferze wolności obywatelskich.

Poza tą jedną krytyczną uwagą, wszystkie pozostałe koncepcje autorki zasługują na pełną aprobatę. Recenzent nie ma dostatecznych kompetencji, by ocenić najobszerniejszą warstwę rozprawy, historyczno-literacką, ale z punktu

widzenia historyka można ją uznać za potraktowaną interesująco i wszechstronnie. Na uwagę zasługuje wtopienie jej w całokształt życia kulturalnego nie tylko samego Płocka, ale szerzej, Królestwa Polskiego.

Praca jest dobrze osadzona w realiach historycznych epoki. Na szczególne uznanie zasługuje część historyczno-prasowa pracy, stanowiąca oryginalny wkład autorki, dotąd bowiem znaleźliśmy prasę płocką epoki popowstaniowej głównie z dokumentacji bibliograficznej. Autorka potraktowała także prasę szerzej, zwracając uwagę na jej czytelność, przy czym interesowała ją pod tym względem nie tylko prasa lokalna, ale i wydawana w Warszawie, a także innych miastach na ziemiach polskich. Cenne są informacje i opinie autorki dotyczące instytucji kulturalnych Płocka omawianych lat, charakterystyka życia literackiego społeczności płockiej, a zwłaszcza opis instytucji komunikacji literackiej. Niebanalnie ujęła autorka na szerszym tle rolę Płocka w życiu kulturalnym Polaków w epoce popowstaniowej.

Zabrakło tylko nieco obszerniejszej refleksji końcowej, wciśniętej niezbyt fortunnie w ostatni podrozdział, traktujący o zainteresowaniu płocczan sztukami plastycznymi (s. 230-231). Tam znajdziemy kilka bardzo interesujących refleksji o miejscowej opinii publicznej i roli inteligencji, a także o ścisłych związkach Płocka z Warszawą.

Autorka operuje bardzo licznymi i różnorodnymi źródłami, w tym źródłami ściśle historycznymi (archiwalia). Obszerna jest lista opracowanych przez nią i wykorzystanych czasopism z epoki, publicystyki, wspomnień i pamiątek. Szkoda tylko, że w dziale V Bibliografii zapanowało szczególne pomieszanie materii: znalazły się tam zarówno opracowania, jak i dokumentacja publicystyczno-historyczna z epoki (a więc zdecydowanie — źródła), ale oczywiście pieczołowicie sporządzone indeksy pozwalają na trafienie do szukanych pozycji, niezależnie od grupy, do której zostały zakwalifikowane.

Na uwagę zasługuje cenny materiał ikonograficzny zamieszczony na kredowych wkładkach, stanowiący integralną część książki, uzupełniający treści wyłożone w toku narracji.

Przybyła nowa cenna pozycja regionalna z dziejów kultury Mazowsza, stanowiąca równocześnie oryginalną propozycję metodologiczną traktowania dziejów kultury polskiej doby zaborów niezależnie od tego, czy pisze się o lokalnej społeczności, czy też o zagadnieniach dotyczących całego zaboru.